

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі! ***Францішак БАГУШЭВІЧ***

НАША СЛОВА

№ 38(48) • 6—12 ЛІСТАПАДА 1991 г. • Штотыднёвік Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны
Кошт 10 кап. (па падпісцы — 5 кап.)

Сем гадоў у Навагрудскай гімназіі. Стар. 2.

«Ці не з роднага слова пачынаецца нацыянальная свядомасць?» *Стар. 3.*

«Ужо жыта палавее, у гультая сэрца млее...» *Стар. 4.*

Поступ тыдня

«ЗМАГАЦЦА ЗА РЭАЛЬНЫ СУВЕРЭНІТЭТ НАШАЙ РЭСПУБЛІЦЫ ДАВЯДЗЕЦЦА ЯШЧЭ ВЕЛЬМІ І ВЕЛЬМІ ШМАТ»,— ЗАЯВІЛІ КІРАЎНІКІ БСДГ НА НЯДАЎНЯЙ КАНФЕРЭНЦЫІ СВАЕЙ МЕНСКАЙ ФІЛІІ. А па словах А. Трусава, намесніка старшыні Цэнтральнай Рады, «калі да зімы ўрад Кебіча, нязддольны на рашучыя крокі, не знікне з палітычнай арэны, вясной Беларусь пойдзе па шляху рэвалюцый».

ПАДПІСАНА МІЖУРАДАВАЕ ПАГАДНЕННЕ АБ ГАНДЛЁВА-ЭКАНАМІЧНЫМ СУПРАЦОЎНІЦТВЕ ПАМІЖ МАЛДОВАЙ І БЕЛАРУССЮ.

«ВЕЧНАЯ ПАМЯЦЬ АХВЯРАМ БАЛЬШАВІЦКАГА ТЭРОРУ»,— ТАКІ НАДПІС ЗРОБЛЕНЫ НА МЕМАРЫЯЛЬНЫМ ЗНАКУ, УСТАНОЎЛЕНЫМ УДЗЕЛЬНІКАМІ МІТЫНГУ-РЭКВІЕМА КАЛЯ БУДЫНКА РЭСПУБЛІКАНСКАГА КДБ. З мітынгу пачаўся дзень памінання продкаў — «Дзяды», які быў адзначаны сёлета 2 лістапада. А першы раз урачыстае святкаванне «Дзядоў», старадаўняга народнага абраду, праводзілася тры гады назад 30 кастрычніка і закончылася памятным разгонам міліцыяй.

ЯК І Ў МАСКВЕ на Краснай плошчы, у Менску на плошчы імя Леніна гарадскія ўлады забаранілі праводзіць якія-небудзь мітынгі 7 лістапада. Дазволена сабрацца людзям і пагаварыць пра гістарычную падзею ў парках імя М. Горкага і імя Я. Купалы.

«ПАКУЛЬ ЁСЦЬ ПРЭЗІДЭНТ КРАІНЫ, МЫ БУДЗЕМ ЯМУ ПАДПАРАДКОЎВАЦЦА»,— АБ'ЯВІЛІ ВАЙСКОЎЦЫ НА НЯДАЎНЯЙ ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫІ Ў МЕНСКУ. А як жа быць з нацыянальнай арміяй? Расходы на яе, згодна з іх думкай, рэспубліка не «пацягне».

НА ТЭРЫТОРЫІ СТАДЫЁНА «ДЫНАМА» АДКРЫЎСЯ РЭЧАВЫ РЫНАК. ЦІ НЕ ПРАВОБРАЗ ГЭТА ТАГО РЫНКУ, ПРА ЯКІ СЕННЯ СТОЛЬКІ РАЗМОЎ?

МІЛАСЭРНАСЦЬ

«Аўстрыя дапамагае СССР» — такі надпіс зроблены на кожнай з дзвюх тысяч скрынак, якія прыбылі ў Гомель з Вены. Кошт адной такой 25-кілаграмовай пасылкі — 100 долараў. У ёй — харчы, што выраблены фірмай натуральных прадуктаў «Перлінгер» (Аўстрыя), і дарагія медыкаменты. Гэта, напрыклад, масла святаянніку, кветкі для якога сабраны пастухамі ў высакагорных раёнах Грэцыі і па даўняй традыцыі настоены на чыстым аліўкавым алеі, кітайскі бальзам, марскія вітамінныя водарасці, якія растуць толькі ў некаторых кутках нашай планеты.

Прыйшлі пасылкі па лініі царквы хрысціян-адвентыстаў сёмага дня. І, як сказаў прадстаўнік міжнароднай хрысціянска-гуманітарнай арганізацыі «Уорлд Віжн» пан Ерген Хейнрых, ёсць рашэнне аб аказанні гэтай дапамогі на працягу трох год.

Размяркоўваюцца пасылкі царквой па спісах дзецям, якія стаяць на ўліку ў гарадскіх медыцынскіх установах і якім асабліва патрэбна такая дапамога.

У час сваёй акцыі міласэрнасці Ерген Хейнрых наведаў дзіцячае гематалагічнае аддзяленне Гомельскай абласной бальніцы і артапедычнае 3-й гарадской бальніцы. Усім пацыентам гэтых лячэбных установаў былі ўручаны падарункі ад аўстрыйскіх хрысціян.

На здымку: у час наведвання Е. Хейнрыхам гематалагічнага аддзялення Гомельскай абласной бальніцы.

Фота С. ХАЛАДЗІЛІНА. (БЕЛТА).

Да 100-годдзя з дня нараджэння Максіма БАГДАНОВІЧА

Музей Багдановіча ў Яраслаўлі

18 кастрычніка ў Яраслаўлі адбылося адкрыццё Дома-музея Максіма Багдановіча. Намеснік старшыні Яраслаўскага гарвыканкама спадар Кавалёў у сваім выступленні сказаў, што не вельмі проста было ў наш складаны час узяцца за рэстаўрацыю дома, у якім з 1908 па 1916 год жыў і працаваў Максім Багдановіч. Праведзена вялікая работа, але яшчэ не ўся, каб музей стаў сапраўдным цэнтрам беларускай культуры ў Яраслаўлі.

Алесь Бяляцкі, дырэктар музея Максіма Багдановіча ў Менску, выступаючы перад яраслаўцамі, выказаў ім вялікую ўдзячнасць за захаванне дома, у якім Максімам Багдановічам было напісана шмат твораў, што сталі класікай беларускай літаратуры. Думаючы пра экспазіцыю, стваральнікі музея не забыліся і пра багатую культуру Яраслаўля пачатку дваццатага стагоддзя.

У сваім выступленні Анатоль Белы, старшыня клуба «Спадчына», перадаў жыхарам Яраслаўля ад беларусаў, якія жывуць у Амерыцы, вялікую ўдзячнасць за музей Багдановіча. Амерыканскія беларусы сабралі грошы на помнік паэту, і гэты помнік у хуткім часе стане на тым месцы, дзе вучыўся Максім, ля былой мужчынскай гімназіі,— цяпер тут універсітэт.

Свята адкрыцця Дома-музея закончылася наведваннем гістарычных мясцін, звязаных з жыццём і творчасцю Максіма Багдановіча.

В. Ш.

АДВАКАТЫ БЕЗ АБАРОНЫ

Адвакаты заклікаваны абараняць любога грамадзяніна краіны. А хто ў цяжкую гадзіну абароніць саміх адвакатаў? Пакуль што, аказваецца, ніхто. Таму і вымушаны яны былі пайсці на крайнюю меру — забастоўку, пратэстуючы перш за ўсё супраць непасільных падаткаў на іх ганарары. Неабароненасць абаронцаў? Гэта выклікае асаблівую трывогу...

А.С.

Выдатніца

Наташа Бусел займаецца ў пятым класе Дубровенскай сярэдняй школы Светлагорскага раёна. Адзнакі, якія атрымлівае дзяўчынка на ўроках беларускай мовы і літаратуры, толькі выдатныя.

Фота М. ХАМЦА.

Мір і дабрабыт на Беларусі — клопат агульны

Удзельнікі Першага з'езда Беларускага згуртавання вайскоўцаў прынялі Зварот да Вярхоўнага Савета Рэспублікі, палітычных партый і ўсяго народа Беларусі.

«У цяжкі і адказны для нашай Бацькаўшчыны час,— гаворыцца ў Звароце,— мы, беларускія вайскоўцы, вымушаны сказаць і сваё слова. Мы звяртаемся да народных дэпутатаў, палітычных дзеячоў, усіх людзей Беларусі.

Зноў вырашаецца лёс нашага Краю. Палітычны і эканамічны хаос, усё больш ахапляючы былую сацыялістычную сістэму, смяротна пагражае і нашай шматпакутнай рэспубліцы. Шаноўныя дэмакраты і кансерватары, камуністы і антыкамуністы, людзі Беларусі, будзьце пільнымі, адкіньце старыя крыўды. Хай родная зямля дасць вам сілу і розум усведаміць, што наш шматпакутны народ мае, можа, апошні шанц свайго нацыянальнага Адраджэння. Трэба зрабіць усё, каб забяспечыць мір і спакой на Беларусі, даць магчымасць нашаму таленавітаму, працавітаму народу хутчэй дасягнуць эканамічнага і палітычнага прагрэсу і ўпэўнена крочыць у дваццаць першае стагоддзе ў сям'і цывілізаваных народаў свету. Адной з умоў гэтага з'яўляецца зараз стварэнне Рэспублікай уласнай сістэмы абароны і бяспекі.

Мы, беларускія вайскоўцы,— гаворыцца далей у Звароце,— сумленна служылі краіне пад назвай Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, таму што гэта была і наша краіна. Зараз, калі Савецкі Саюз распадаецца, кожнаму трэба рабіць свой выбар. Дзесяткі тысяч ураджэнцаў Беларусі вайсковая служба раскідала па велізарных абшарах Еўропы і Азіі. Розны ў нас лёс, розныя палітычныя погляды, але ёсць адно, што яднае нас усіх, ад салдата да генерала,— гэта шчырая і незгасальная любоў да сваёй Бацькаўшчыны. Дзе б мы не праходзілі службу, але праз гады і далі нясём у сэрцы часцінку маці-Беларусі.

Мы заяўляем, што былі і заўсёды будзем са сваім народам і гатовыя прысягнуць на вернасць нашаму бел-чырвона-беламу сцягу».

ТБМ імя Ф. Скарыны дапамагло з грашыма, каб аплаціць машыну з мегафонамі. А каб цікавей людзям было з намі гутарыць, захапілі некалькі пакункаў «Расійска-крыўскага (беларускага) слоўніка» В. Ластоўскага, альбом Я. Шыраева «Русь Белая, Русь Чорная і Літва ў картах» і яшчэ тое-сёе з кніжнай прадукцыі. Паехалі да універмага «Беларусь». Дарогай думалі: ці правільна абралі месца? Ці паслухаюць нас людзі, якія не за газетамі спяшаюцца ў краму?

Але ўсе пытанні былі зняты ўжо з першых хвілін. Людзі ахвотна сабраліся ля машыны, ля нашага імправізаванага кіёска. Цікавіліся і маліто̆ўнікам на беларускай мове, і слоўнікам Ластоўскага, і альбомам Я. Шыраева... Пакупнікі гаварылі і на расійскай мове, і на «трасянцы». Але па ўсім было відаць: ёсць цікаўнасць да роднага слова.

«Дэмакратыя — гэта не дэмагогія»,

або як мы рэкламавалі «Наша слова»

А калі нейкі пажылы дзядзька пачаў раўняць мову і сала, вінавацьць беларускае слова ў тым, што кілбасы мала, то людзі з чаргі сталі ў абарону роднай мовы.

Натоўп большаў. Разам з кнігамі, значкамі «Пагоня» людзі бралі і просценькую рэкламу «Нашага слова». Нечакана нас патурбавалі «грамадзяне ў цывільным». Адзін з іх, прадставіўшыся ўчастковым інспектарам, спытаў дазвол на гандаль.

Мы, дзівакі, паспрабавалі тлумачыць, што не гандлюем, а займаемся рэкламай. Продаж слоўніка і іншых кніжак — гэта

Заставалася некалькі тыдняў да канца падпісной кампаніі, і мы вырашылі выехаць у горад з прапагандай «Нашага слова».

дапаўненне да інфармацыі, якую нясём патэнцыяльным падпісчыкам «Нашага слова».

Нам адразу заявілі, што мы не ведаем закон̆аў. Да гонару супрацоўніка міліцыі растлумачана ўсё было ў тактоўнай форме. І ў канцы гутаркі нам параілі канчаць сваю працу.

Мы пачалі збірацца. А людзі ўсё цягнуліся да слоўніка Ластоўскага, да іншых кніжак, разглядвалі нумары «Нашага слова». Тады ізноў прымусіла нас хутчэй варушыцца міліцыя. Цяпер ужо — у форме. Сяржант пачаў пагражаць, што складзе на нас пратакол. Згадаў і пра тое, што яго могуць з-за нас пазбавіць прэміі. Заўвагі гэтыя «страж порядка» зрабіў без мацюкоў, але і не скажаш, што каб надта тактоўна. А пакуль збіралі свой скарб, то дазволілі сабе і мы зрабіць міліцыянеру заўвагу:

— Добра было б, каб і вы на дзяржаўнай службе на дзяржаўнай мове размаўлялі...

— Законы нарушаюць, а меня ешча учат...— прагудзеў сяржант. Людзі былі на нашым баку:

— Ішлі б спекулянтаў, злодзеяў лавіць... А ў «напёрстачнікаў» на іх дзейнасць дазвол патрабуеце?.. На што сяржант толькі і сказаў: «Дэмакратыя — гэта не дэмагогія...» Мо і не да месца прагучалі гэтыя словы міліцыянера, але што мог сказаць чалавек, які забыўся, што ён беларус.

Вярталіся мы з падпісной кампаніі без асаблівага настрою, але ў нашых душах яшчэ больш узмацнілася вера ў тое, што жыве Беларусь і будзе жыць, бо ёсць людзі, якія не даюць і не дадуць у крыўду родную мову.

Віктар ШНІП,
Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

Чыталі?

«БЕЛАРУСКІ КАЛЕКЦЫЯНЕР»

Пачаў рэгулярна выходзіць «Беларускі калекцыянер» — выданне арганізацыйнага камітэта Беларускага таварыства калекцыянераў. Практычна кожны са змешчаных у газеце артыкулаў дорыць чытачу сапраўдныя адкрыцці. Так, цікавасць у збіральнікаў паштовых марак, безумоўна, выкліча публікацыя англічаніна Гая Пікарда «Сімволіка і беларуская філатэлія». У далёкім ад Беларусі Лондане чалавек, улюбёны ў наш край, у нашу гісторыю, правёў важнае даследаванне. Тэму сучаснай геральдыкі беларускіх гарадоў «Беларускі калекцыянер» падае дыскусійна.

Вядомы калекцыянер Леў Коласаў узнаўляе старонку гісторыі пошты Беларусі ў артыкуле «Часовыя паштовыя аддзяленні». Філатэлістычная тэма — і ў публікацыі І. Матавілава «Пад ботам акупантаў». Аўтар разглядае акупацыйныя выпускі паштовых марак, здзейсненыя на Беларусі пад час першай і другой імперыялістычных войнаў. Побач — ілюстрацыйны матэрыял, што дапамога чытачу зрабіць падарожжа па часе.

У чацвёртым нумары «Беларускага калекцыянера» — і працяг даследавання Міхася Вераціла «Беларускія манетныя двары». Як на мой погляд, то дадзеная праца патрабуе самай пільнай увагі выдаўцоў.

Завяршаючы кароткі агляд «Беларускага калекцыянера», мушу заўважыць такую дэталь. Газета яднае зацікаўленых філатэліяй, нумізматыкай, філакартыстыкай і іншымі захапленнямі беларусаў з розных куточкаў. Юры Гайдук піша з Іўя, Алесь Баркоўскі — з Якуцка, а Вячка Целеш — з Рыгі. А ўсе разам робяць адну вялікую справу паяднання беларусаў-калекцыянераў.

А. КУТ.

ЭКАЛОГІЯ І МЫ

Незалежная, гэта значыць не падначаленая ні Мінаховы здароўя, ні гарадскім уладам, рэспубліканская лабараторыя радыяцыйнага кантролю пачала дзейнічаць у Менску па вуліцы Ясеніна, 14. Тут любая сям'я можа атрымаць дакладны адказ, наколькі прадукты, якія яны ядуць, «нафаршыраваныя» радыенуклідамі. Ужо першыя абследаванні паказалі, што найбольш асцярожным трэба быць пры ўжыванні грыбоў, лясных ягад, журавін і... мёду.

Шматдзетныя і маламаёмасныя сем'і, дзіцячыя дамы і дамы дзіцяці незалежная рэспубліканская лабараторыя радыяцыйнага кантролю абслугоўвае бясплатна. Цяпер у Менску дзейнічае дзесяць такіх пунктаў па праверцы якасці прадуктаў.

Фота Валерыя **АЛЯШКЕВІЧА.**
(БЕЛТА).

Старыя беларускія гімназіі

ТЫЯ СЕМ ГАДОЎ...

РУБРЫКУ ВЯДЗЕ НАРОДНЫ ПІСЬМЕННІК БЕЛАРУСІ Янка БРЫЛЬ

Прайшло ўжо амаль 60 гадоў, як я скончыў Навагрудскую беларускую гімназію, а тыя сем гадоў, праведзеныя ў яе школьных мурах, застануцца да скону светлым успамінам, які не здолелі затушаваць і зацерці розныя жыццёвыя нязгоды, што праследавалі мяне праз усё не такое ўжо і кароткае жыццё. Хоць тыя гімназічныя муры былі і арандаваныя ў купца-яўрэя, і сягоння ад іх засталося толькі гладкае месца, на якім прыляпіўся кіёск «Саюздруку», але заўсёды, калі бываю ў Навагрудку, з жалем у сэрцы паўзіраюся на тое дарагое і святое месца, дзе калісь на другім паверсе камяніцы размяшчаліся класы нашай гімназіі.

Можа, наша Навагрудская гімназія і не мела такіх традыцый і не адыгрывала такой знакамітай ролі ў выхаванні нацыянальна свядомых беларускіх кадраў, як Беларуская гімназія ў Вільні, але сведчу: пакуль яна існавала, хвалі беларускага нацыянальнага руху каціліся ад яе на ўсе куточкі былога Навагрудскага ваяводства. У нашай гімназіі не было такіх педагогаў, праслаўленых дзеячаў беларускай культуры, як Дварчанін, Шырма, Астроўскі і іншыя, але і ў нас з не меншым поспехам каваліся кадры будучай беларускай інтэлігенцыі. Пра цяжкае становішча беларускага школьніцтва ў часы польскай акупацыі на тэрыторыі Заходняй Беларусі пасля Першай сусветнай вайны 1914—1918 гг. пісалася нямала. Як вядома, ужо ў канцы дваццатых гадоў на яе тэрыторыі не засталося ніводнай беларускай пачатковай школы, а ў польскіх сямікласных «школах паўшэхных» беларуская мова выкладалася пару гадзін у тыдзень, ды праваслаўны бацюшка вёў урокі Закона Божага па-руску, такім чынам знаёмячы дзяцей з кірыліцай. Але і гэтыя, хоць і нешматлікія урокі давалі магчымасць дзецям пасля заканчэння «школы паўшэхнай» чытаць беларускія і рускія кнігі і знаёміцца з літаратурай не толькі польскага, але і рускага народа.

Трымалася наша гімназія на энтузіязме падзвіжнікаў-настаўнікаў, якія за мізэрную плату аддавалі веды і сілы сваім выхаванцам. Да 1933 года гімназія была прыватная на чале з бацькоўскім камітэтам, які вырашаў усе матэрыяльныя і фінансавыя справы, звязаныя з яе ўтрыманнем. У 1933 годзе яе перапвaрылі ў «Беларускую філію польскай дзяржаўнай гімназіі імя Адама Міцкевіча ў Навагрудку» з дзяржаўнымі правамі. Пад гэтай шыльдай польскія ўлады яе ліквідавалі канчаткова. Паланізатарская палітыка на «Крэсах усходніх» праводзілася планава і паслядоўна. Як сказаў польскі міністр: «Яшчэ праз дзесятак гадоў на Крэсах і днём з агнём не знойдзеш ніводнага беларуса».

Як нам жылося, як нам вучылася, што рабілася настаўнікамі і вучнямі нашай гімназіі для ўзняцця нацыянальнай свядомасці сярод насельніцтва Навагрудчыны? Наша гімназія мела падручнікі на роднай мове толькі па літаратуры і гісторыі Беларусі. Па ўсіх другіх прадметах карысталіся яшчэ даваеннымі царскімі падручнікамі, або ўжо выдадзенымі за «польскім часам» на польскай мове. Усё прачытанае ў падручніках па-руску ці па-польску кожны вучань самастойна перакладаў на беларускую мову і пераказваў настаўніку. Такая працэдура з фізіка-матэматычнымі навукамі была працэйшая, бо тэрміналогія ў нашых трох славянскіх мовах вельмі падобная. Тое ж з хіміяй і табліцай элементаў Мендзялеева. Прыродазнаўства, біялогію, батаніку і заалогію дасканала выкладаў па-беларуску настаўнік Аляксандр Орса, які пасля заканчэння універсітэта ў Празе Чэшскай працаваў у нашай гімназіі.

Але самым галоўным ў працэсе навучання было жаданне саміх гімназістаў грунтоўна вывучыць беларускую мову, у чым выдатна памагалі нашы настаўнікі. Асабліва ж настаўнік беларускай мовы і літаратуры Пётр Андрэевіч Скрабец. Кожны год урачыста адзначаўся дзень 25 сакавіка, а таксама юбілейныя даты Купалы, Коласа, Багдановіча, Цёткі. Тады вучні старэйшых класаў чыталі рэфераты, дэкламавалі вершы юбіляраў, выконвалі песні на іхнія словы. А музыку часта пісаў настаўнік музыкі і спявак Антон Міхайлавіч Валынчык. І заўсёды на пачатку ўрачыстага вечара выконвалі наш гімн на словы Янкі Купалы «Не пагаснуць зоркі ў небе». Дзякуючы намаганням Валынчыка ў нас быў арганізаваны выдатны хор і струнны аркестр. Хор выступаў не толькі ў Навагрудку, а выязджаў з канцэртамі ў Любчу і Нягневічы. Памяшканні пажарных дэпо, якія выкарыстоўваліся для нашых канцэртаў, заўсёды былі перапоўнены. З улікам таго, што публіка была разнастайная, выконваліся песні на беларускай, польскай, яўрэйскай, украінскай і рускай мовах. Апрача канцэртаў, вучні старэйшых класаў ладзілі спектаклі, на якія ў горадзе заўсёды збіралася поўнае дэпо народу. Ставіліся п'есы Ф. Аляхновіча «Дзядзька Якуб», «Птушка шчасця», Купалавы «Раскіданае гняздо», «Паўлінка», «Апошняе спатканне» Галубка і іншыя. Выручаныя за ўсе гэтыя імпрэзы грошы перадаваліся ў гімназічную касу, якая амаль заўсёды была пустая. Але як бы цяжка не было з фінансамі, бацькоўскі камітэт і дырэкцыя школы выкройвалі з іх яшчэ некалькі стыпендый для лепшых, але бедных вучняў.

Пашанціла нашай гімназіі і на настаўніка малявання і чарчэння. Праз два гады гэтыя прадметы выкладаў у нас выдатны мастак Язэп Драздовіч. Ён прывіваў нам любоў да сваёй бацькаўшчыны, да нашай слаўнай гістарычнай спадчыны, да народных рамёстваў і народнай творчасці. Не аднойчы ў часе сваіх урокаў выводзіў нас на навагрудскае замчышча, расказваў пра нашу гістарычную мінуўшчыну, і мы з вялікім стараннем замалёўвалі рэшткі калісьці магутных муроў замка. Гэта пад яго ўплывам праявілі свае мастацкія здольнасці Петрыкевіч Міхась і Раман Лецка. Апошні жыве ў Навагрудку, не раз удзельнічаў у гарадскіх выставах. Акрамя гэтага, ён захапляецца краязнаўствам, яго архівамі і звесткамі пра Навагрудчыну карыстаюцца многія журналісты і навукоўцы. У свой час, яшчэ будучы гімназістам, Лецка разам з Драздовічам стварылі драўляны макет вясковай сядзібы і пры фінансавай падтрымцы старасціны — жонкі тагачаснага навагрудскага старосты Сялявы — вазілі яго на выставу творчасці народных умельцаў у Кракаў. Там яны занялі прызавое месца, а сам макет за долары купіў амерыканскі бізнесмен. Петрыкевіч Міхась, заслужаны настаўнік БССР, стаў арганізатарам краязнаўчага музея спачатку ў Валеўскай школе, дзе ён настаўнічаў, а пасля — раённага краязнаўчага музея ў Дзятлаве.

Нямала выдатных людзей выйшла са сцен нашай гімназіі. Прыгадаю прафесара Барыса Кіту, які праславіўся сваімі вынаходніцтвамі ў ЗША і ФРГ. Пра яго пісаў Барыс Сачанка ў «Маладосці»; прафесара матэматыкі ў Менску Барысаглебскага Леаніда, паэтэсу Ніну Тарас. Прыгадаю таксама Вінара Мікалая, настаўніка гісторыі, які стварыў краязнаўчы музей пры сярэдняй школе ў мястэчку Любча, напісаў старажытную гісторыю гэтага мястэчка.

А колькі яшчэ адданых і верных сыноў сваёй бацькаўшчыны выхавала б Навагрудская беларуская гімназія, каб яе заўчасна не закрылі польскія ўлады. Пачалося ўсё з таго, што ў наша вучнёўскае асяроддзе пачалі пранікаць і вербаваць яшчэ жаўтаротых хлапцоў актывісты падпольнага ЛКСМЗБ. Брак дасведчанасці ў канспірацыі прывёў да арышту некалькіх нашых вучняў.

Клубочак раскруціўся, нітачкі пацягнуліся ў навакольныя вёскі, некалькі дзесяткаў вясковых юнакоў селі за краты. Тады нашай гімназіі начапілі ярлык «рассадніка камунізму», і ніякія заходы і старанні дырэктара яе не ўратавалі. Такі быў сумны, а дакладней трагічны фінал нашай гімназіі.

Уладзімір СІЎКО.
м. Любча.

На прэс-канферэнцыі

БЕЛАРУСІЗАЦЫЯ Ў ... МЕНПАЛІЦЫ!..

На змену састарэлай назве Менскага вышэйшага ваенна-палітычнага агульнавайсковага вучылішча прыйшла новая — Менскае вышэйшае ваенна-педагагічнае вучылішча. Але, вядома ж, адна толькі назва наўрад ці што здольна ў ім змяніць. Таму ў вайсковай ВНУ і пачалі клапаціцца аб перапрафіліраванні вучылішча, каб рыхтаваць у ім сацыёлагаў, псіхолагаў і педагогаў. Сёлетні выпуск курсантаў быў ужо зроблены па гэтых спецыяльнасцях. Аднак лёс вучылішча пакуль што не вырашаны, урад Рэспублікі Беларусь у кастрычніку пастанавіў перадаць памяшканні Менпаліта Белдзяржуніверсітэту. Праўда, дзейнасць гэтага распараджэння часова прыпынена.

Што ж тым часам робіцца ў сценах вучылішча? Пра гэта ішла гаворка на прэс-канферэнцыі, арганізаванай яго кіраўніцтвам для прадстаўнікоў сродкаў масавай інфармацыі.

Адно з пытанняў, якое абмяркоўвалася, узняў карэспандэнт «ЛіМа» Віталь Тарас: «Ці будзе праводзіцца беларусізацыя працэсаў навучання і выхавання ў вучылішчы?» Пакуль начальнік вучылішча генерал-маёр Уладзімір Бамбураў збіраўся з думкамі, яго падначаленыя паспрабавалі адказаць карэспандэнту. Яны расказалі, што ніхто і раней у вучылішчы не забываўся, што ў Беларусі нясуць службу курсанты і салдаты, афіцэры і прапаршчыкі. Амаль ужо год для выкладчыкаў і камандзіраў працаваў лекторый: «Беларусь: гісторыя і сучаснасць». Лекцыі чыталі вядомыя беларускія, вучоныя. У прграму навучання зараз уведзены курс лекцый па прадмету: «Гісторыя народаў СССР». Не забыта, канешне ж, і Беларусь: шматтыражка вучылішча ўвесь час друкуе гістарычна-краязнаўчыя матэрыялы.

— ...А як жа з беларускай мовай? — удакладніў пытанне «лімавец».

У адказ той-сёй з афіцэраў усміхнуўся. А палкоўнік Анатоль Гучык паведаміў журналістам, што Закон аб мовах Рэспублікі Беларусь на Узброеныя Сілы не распаўсюджваецца. Яно, канешне, так, калі мець на ўвазе Узброеныя Сілы СССР. Ды толькі ж гаворка ідзе пра магчымае існаванне вайсковай ВНУ у структуры будучага беларускага войска. Больш пераканаўчымі здаліся аргументы кандыдата гістарычных навук падпалкоўніка Мікалая Бяльдзюйна.

— Усё адно мы будзем суісnаваць у межах сучаснага СССР, то ж, відаць, і зносіны паміж ваеннымі структурамі новых краін будуць ажыццяўляцца на рускай мове.

Думаецца, дарэмна ў вучылішчы ігнаруюць і проста не заўважаюць моўнае пытанне. Ці ж не з роднага слова пачынаецца нацыянальная свядомасць? Такім чынам, з беларусізацыяй у вайсковай ВНУ не спяшаюцца. А варта было б падумаць аб выкладанні беларускай гісторыі, беларускай мовы, аб нацыянальным выхаванні, калі мяркуе вучылішча служыць Рэспубліцы Беларусь.

А. К.

Будзе музей роднай кнігі

У будынку Слонімскай цэнтральнай бібліятэкі імя Якуба Коласа ствараецца музей роднай кнігі. Пад яго адведзены два пакоі. Першы пакой ужо амаль афармлены. Ён прысвечаны Францыску Скарыну і старажытнай беларускай кнізе.

Другі пакой мае агульную назву «Нашы таленты з народа». Тут можна будзе азнаёміцца з літаратурнай Слонімшчынай. Зараз работнікі бібліятэкі збіраюць матэрыялы. Яны вельмі будуць удзячны, калі літаратары-землякі, якія жывуць за межамі свайго раёна, адгукнуцца на іх просьбу.

Трэба адзначыць яшчэ і тое, што ў бібліятэцы ўжо некалькі гадоў існуе літаратурна-музычная гасцёўня. Толькі сёлета бібліятэкары сумесна з членамі раённага літаратурнага аб'яднання правялі юбілейныя вечары пісьменнікаў Алега Лойкі, Міколы Арочкі, Івана Чыгрына, Элізы Ажэшкі, Алеся Сучка, а таксама лірычны вечар «Ды будзе слаўны той, хто выдумаў каханне». Цяпер ідзе падрыхтоўка да святкавання 100-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча. Да ўсіх цікавых мерапрыемстваў у мясцовай друкарні выпускаюцца арыгінальныя запрашэнні, праграмкі, буклеты. Іх афармляюць слонімскія мастакі.

Сяргей ЧЫГРЫН.

Беларускае замежжа

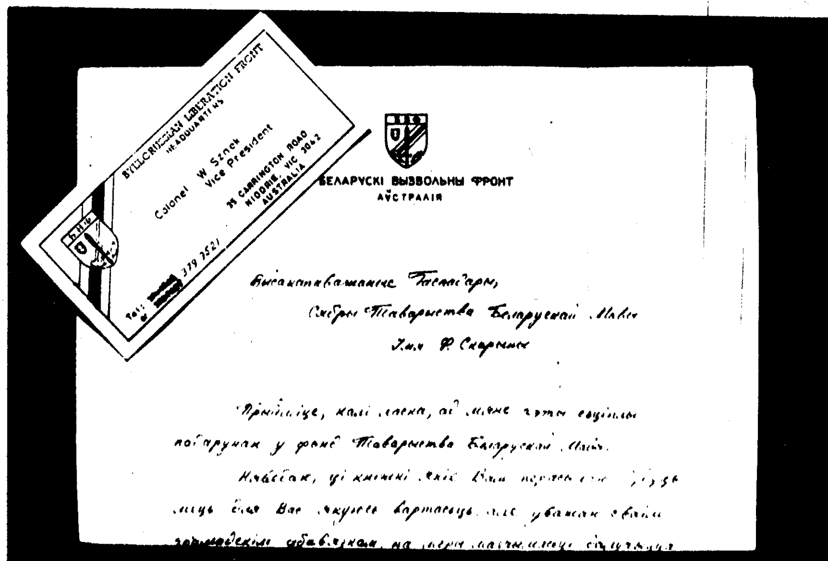
«Весткі і паведамленні»

Аддзел Беларуска-амерыканскага Задзіночання ў Нью-Йорку штомесяц выдае свой бюлетэнь пад назвай «Весткі і паведамленні», дзе змяшчаюцца матэрыялы пра жыццё беларусаў у ЗША, а таксама перадрукоўваюцца цікавыя артыкулы беларускамоўных выданняў, што выходзяць на Бацькаўшчыне.

Кастрычніцкі нумар (№ 226) прапануе сваім чытачам артыкул Алеся Жынкіна «Язэп Лёсік» (перадрук са стаўбцоўскай раённай газеты «Прамень», № 101), рэпартаж пра 24-ы Кангрэс БАЗА, што адбыўся 24 верасня г. г. у рэлігійна-грамадскім цэнтры ў Гайленд Парку, Нью-Джэрсі, інфармацыю пра святкаванне Купалля беларусамі Монтрэаля, а таксама артыкул Анатоля Клешчука «Праз пяцьдзесят гадоў на роднай зямлі».

Л. Б.

Ліст і пасылка з Мельбурна

Спадар Уладзімір Шнэк-Случанскі даслаў з Аўстраліі ліст у Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, у якім павіншаваў усіх сяброў ТБМ з вялікай гістарычнай падзеяй у жыцці нашай рэспублікі — абвяшчэннем незалежнасці Беларусі. У фонд Таварыства беларускай мовы ён таксама перадаў свае творы, прысвечаныя падзеям сівой мінуўшчыны беларускага народа: «Драбы», «Аброк Кіеву» і «Братчына». Уладзімір Шнэк-Случанскі напісаў: «Не ведаю, ці кніжкі, якія Вам перасылаю, будуць мець для Вас вартасць, але ўважаю сваім грамадскім абавязкам, па меры магчымасці, далучыцца да руху нацыянальнага Адраджэння».

Л. БАРШЧЭЎСКАЯ.

Помнік мове

Як лясныя яблыкі, што асыпаюцца ад першых замаразкаў, падаюць статуі ідалаў камунізму. Народ лікуе, таму што дзесяцігоддзямі гэтыя ідалы ўладарылі над намі, навязвалі нам палітыку, заснаваную на дыктаце і насіллі, якую самі ж і выдумлялі.

Замест гранітных, мармуровых і бронзавых глыб, такіх чужых нам, з'яўляюцца іншыя помнікі, блізкія нашаму духу, нашым нацыянальным традыцыям і культуры.

Перадрук

Такі помнік, прысвечаны мове нашых дзядоў і прадзедаў, адкрыты днямі ў сяле Перарыта Брычанскага раёна. Ён узведзены на месцы старажытнага помніка, прысвечанага хрысціянству, але разбуранага пасля сумнай памяці 1940-га года.

Аўтары помніка і выканаўцы праекта — браты Гуцу: Іён, Петра і Георг. Яны ж узялі на сябе ўсе выдаткі. Іён — педагог-пенсіянер.

(«Цара», газета Народнага Фронту Малдовы, № 40, 1991 г.).

Чыталі?

«Чырвоны тэрор у Расіі»

У наш час усё мацней гучаць пратэсты супраць смяротнага пакарання. Нават калі яно прызначана судом. А што сказаць пра забойствы і здзекі, якія чыняць без усякага суда, толькі па праву моцнага? Ім няма і не будзе ніякага апраўдання...

На жаль, такіх злачынстваў у гісторыі нашай краіны нямала. І што самае дзіўнае, яны тварыліся часцей за ўсё з ведама і адабрэння дзяржавы. Ужо адразу пасля Кастрычніка пачаўся той працэс расчалавечвання, які прывёў да стварэння сумна славутага Архіпелага ГУЛАГа. Яскравае адлюстраванне гэты працэс знайшоў у кнізе рускага гісторыка Сяргея Пятровіча Мельгунова (1879—1956) «Чырвоны тэрор у Расіі».

Гэта кніга была выпушчана ў 1923 годзе адным Берлінскім выдавецтвам, затым два разы перавыдавалася на рускай мове за мяжой. І толькі летась яе надрукавалі ў Маскве. Газета «Навіны Беларускай Акадэміі» вырашыла пазнаёміць сваіх чытачоў з гэтым цікавым творам. Вось ужо шосты месяц з нумара ў нумар друкуюцца ў газеце яе раздзелы. Самі назвы іх сведчаць аб змесце публікацыі: «Катаванні», «Здзекі над жанчынамі», «Распушчанасць катаў», «Дэспатызм ЧэКа», «Смяротнікі» і інш.

У сваёй прадмове да першага і другога выдання аўтар, працытаваўшы урывак з брашуры Максіма Горкага «Пра рускага селяніна», пісаў: «Наўрад ці ёсць патрэба абараняць рускага селяніна ды і рускага рабочага ад паклёпу Горкага: цёмны рускі народ, бязлітасны, можа быць, рускі натоўп, але не народная псіхалогія, не народная думка стварала тэорыі, выпешчаныя бальшавіцкай ідэалогіяй...» У адсутнасці тэарэтычнага апраўдання бачыць С. П. Мельгуноў і адрозненне белага тэрору ад чырвонага.

Нялёгка было, як прызнаецца аўтар, пісаць гэту кнігу, «паглыбляючыся ў мора крыві, насілля і неапісальных жахаў нашай сучаснасці». Нялёгка і чытаць гэты твор, перапоўнены апісаннямі неверагодных фактаў тэрору.

«Смерць стала надта прывычнай,— гаворыцца ў адным з апошніх раздзелаў кнігі.— Мы гаварылі ўжо пра тыя цынічныя эпітэты, якімі суправаджаюць звычайна бальшавіцкія газеты паведамленні пра тыя ці іншыя расстрэлы. Такой спрошчана-цынічнай робіцца ўся тэрміналогія смерці: «пусціць у расход», «размяняць» (Адэса), «ідзіце шукаць бацьку ў Магілёўскую губерню», «адправіць у штаб Духоніна», Вуль «прайграў на гітары» (Масква), «больш за 38 я не мог запячатаць», г. зн. уласнаручна расстраляць (Екацерынаслаў), або яшчэ грубей: «нацокаў», «адправіць на Машук — фіялкі нюхаць» (Пяцігорск); камендант Петраградскай ЧэКа гучна гаворыць па тэлефоне жонцы: «Сёння я вязу рабчыкаў у Кранштат».

Таксама спрошчана і цынічна робіцца, як мы многа разоў ужо адзначалі, і сама смерць».

Вось толькі адзін абзац з кнігі, у якім прыводзяцца канкрэтныя факты тэрарызму: «У Кіеве тых, каго расстрэльвалі, прымушалі лажыцца ніц у крывавую масу, што пакрывала падлогу, стралялі ў патыліцу і раздраблялі чэрап. Прымушалі лажыцца аднаго на другога, таго, каго толькі прыстрэлілі. Выпускалі ахвяр, намечаных да расстрэлу, у сад і ўчынялі там паляванне на людзей. І справаздача кіеўскіх сясцёр міласэрнасці таксама рэгіструе такія факты... Французская пісьменніца Адэта Кён, якая лічыць сябе камуністкай і якая пабывала па выпадковых абставінах у турмах у Севастопалі, Сімферопалі, Харкаве і Маскве, расказвае ў сваіх успамінах са слоў адной са зняволеных пра такое паляванне за жанчынамі нават у Петраградзе (яна адносіць гэты, здавалася б, малаверагодны факт да 1920 г.). У той жа камеры, што і гэта жанчына, было зняволена яшчэ 20 «контррэвалюцыянерак». Ноччу за імі прыйшлі салдаты. У хуткім часе пачуліся нечалавечыя крыкі, і зняволеныя ўбачылі праз акно, што выводзяць на двор, усіх гэтых 20 жанчын, якіх пасадзілі голымі на павозку. Іх адвезлі ў поле і загадалі бегчы, гарантуючы тым, хто прыбяжыць першымі, што яны не будуць перабіты...»

І такіх жудасных фактаў у названым творы вельмі многа.

«Навіны Беларускай Акадэміі» працягваюць публікацыю старонак кнігі С. П. Мельгунова.

У свеце слоў

Уладзімір СОДАЛЬ

ТАТА!

У нашай мове мужчына ў адносінах да сваіх дзяцей завецца татам ці бацькам. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы падае, што гэтыя словы як раўназначныя не маюць ніякіх афарбовак — этычных, эмацыянальных. Чытаем: бацька — тое самае, што і тата. Але я не раз быў сведкам, калі ў жывой мове, у жывой праяве гэтыя словы размяжоўваюцца.

Вось прыклад. Я ў сям'і Папковічаў. Нас у пакойчыку чацвёра: старыя Папковічы, ім пад дзевяноста, іхні сын Мечысь, яму гадоў пад шэсцьдзесят, і я. Гутарым, згадваем пра Бараўцы, у якіх колісь жыў Янка Купала, а пасля Янкі Купалы ў той хаце давялося кватараваць Папковічам. Дык вось Мечысь,— а ён медык, выкладчык медыцынскага інстытута, — расказваючы пра Купалавы Бараўцы, адзін раз неасцярожна кінуў: «Як тут мой бацька казаў...»

Вы б паглядзелі, як абурылася за гэтае «бацька казаў» Мечысева маці. Яна неўпрыкмет штурхнула яго локцем пад бок і ціха, але з націскам на кожным складзе сказала: «Які бацька?! — Тата». І шасцідзесяцігадовы Мечысь пакорліва, як малое дзіця, падпарадкаваўся гэтаму настойліваму матулінаму голасу і за ўвесь вечар я не пачуў больш слова «бацька», а толькі «тата».

Значыцца, ёсць розніца між словам «бацька» і «тата». Я не буду вызначаць гэтай розніцы, хоць я яе і адчуваю, ведаю. Хай гэта зробіць кожны сам, падумае, разважыць, калі карыстацца словам «бацька», а калі «тата».

...Тата, татка, татачка, татусь, татулёк, татулечак, татулечка — якія прыгожыя словы! Колькі у іх дабрыні, шчырасці! Цэлыя пакаленні людзей акумулявалі ў іх цеплыню сваіх сэрцаў! То шануйце гэтыя словы! І не думайце, што слова «папа» гучыць больш прыгожа, чым «тата». Гэта ўсё нашы выдумкі. Гэта ўсё наша псіхалогія.

«Беларуская мова і літаратура ў школе»

Дзве адметнасці дзесятага нумара часопіса «Беларуская мова і літаратура ў школе». Па-першае, гэты нумар, як і папярэдні, выходзіць у эксперыментальным варыянце — з каляровымі ўклейкамі. Па-другое, значны блок матэрыялаў прысвечаны слаўнай полацкай зямлі, вопыту работы настаўнікаў і беларусізацыі школ Полаччыны. Сярод іх можна адзначыць распрацоўку урока-канферэнцыі «Полацкая зямля і яе славутыя людзі ў старажытнай літаратуры», а таксама грунтоўны матэрыял да агульнашкольнага свята — Тыдня беларускай мовы і літаратуры, віктарыну пра Ефрасінню Полацкую.

Каляровыя ілюстрацыі таксама тэматычна звязаны з полацкім блокам. Сярод іх — выявы знакамітага Сафійскага сабора, Спаса-Ефрасіннеўскай царквы, помніка Францішку Скарыну, рэпрадукцыі, прысвечаныя вялікаму Асветніку, карцін Язэпа Драздовіча. Да ўсіх ілюстрацый падабраны адпаведныя апісальныя тэксты.

Часопіс на прыкладзе Полаччыны паказвае настаўнікам, як мажліва творча выкарыстаць мясцовы літаратурна-краязнаўчы матэрыял, творы мастацтва для напаўнення зместу заняткаў, як на сваіх уроках далучыць выхаванцаў да невычэрпных скарбніц нацыянальнай культуры.

У артыкулах з раздзела «Школа і нацыянальнае Адраджэнне» ідзе гаворка пра асаблівасці працэсу беларусізацыі школаў у невялікіх райцэнтрах, пра перашкоды на шляху адраджэння мовы. Перадаольвае гэтыя перашкоды кожны педагог па-свойму. Ёсць шмат цікавых знаходак і ў знакамітага настаўніка з Гудзевічаў Алеся Белакоза — пра гэта яго артыкул «Вучу дзетак складаць вершы».

Часопіс падае літаратурны партрэт пісьменніка цяжкага лёсу Міхася Зарэцкага (да 90-годдзя з дня нараджэння). Ідзе размова пра асветніка і паэта Сімяона Полацкага, пра пераемнасць традыцый І. Мележа ў сучаснай беларускай прозе.

Пад рубрыкай «У вянок Максіму» змешчаны нататкі пра наведванне Максімам Багдановічам Карпілаўкі і Ратамкі. Здзейсніць экскурс у гісторыю палескага краю прапануе чытачам аўтар артыкула «Хто такія яцвягі?»

Напрыканцы часопіса пад рубрыкай «І песню родную люблю я...» пра сябе і свае песні расказвае самадзейны кампазітар Мікалай Пятрэнка, друкуецца тэкст і ноты яго песні на словы Веры Вярбы «Ручнікі», якую многія лічаць народнай.

Рэдакцыя будзе ўдзячна чытачам, якія выкажуць меркаванні наконт эксперыментальных (ілюстраваных) нумароў часопіса (№ 9 і № 10). Тэлефоны рэдакцыі: 23-07-10; 23-35-17

Іван ЖДАНОВІЧ,
першы намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Беларуская мова і літаратура ў школе».

Хобі настаўніка фізкультуры Валканосаўскай сельскай сярэдняй школы Круглянскага раёна Аляксандра Антонавіча Харкевіча (на здымку) — арыгінальныя інструменты для беларускіх фальклорных ансамбляў. З ліпы і бярозы, яблыні і вішні, чароту і бяросты майструе ён дудкі, трашчоткі, гармонікі. Ужо ў некалькіх фальклорных калектывах Магілёўшчыны паспяхова выкарыстоўваюцца інструменты вясковага настаўніка-ўмельца.

Фота Івана ЮДАША (БЕЛТА).

Лякарня чараўніцы Потахі

Расліны, якімі лечацца пры хваробе печані і жоўцевага пузыра. У народзе правільна заўважана, што амаль усе расліны, якія ўжываюцца пры лячэнні страўнікава-кішачнага тракту, лечаць у адпаведнай ступені і іншыя хваробы, у тым ліку і хваробы печані. Хоць ёсць і лекавыя расліны, аб якіх склалася меркаванне, што яны лечаць печань і жоўцевы пузыр непасрэдна. Гэта так званыя «пячоначныя і жоўцевыя» лекавыя расліны. Так, пры хваробе печані часта рэкамендуюць у народзе рэдзьку, асабліва чорную, дзёртую, у салатах (але без смятаны), і сок чорнай рэдзькі. Пры гэтым дыета без вострых страў, без алкаголю, без яец і без «цяжкага» мяса, асабліва смажанага. Настойліва рэкамендуюць мёд і шмат цукру.

Каб суняць кроў, шэпчуць: «Ішоў Хрыстос шырокім мостам ды гладкаю дарогаю. Там яму было ні камяніста, ні караніста. Куды, Хрыстос, ідзеш? Вярніся. Кроў, суніміся». Гэта трэба прагаварыць тры разы і прыкласці палец да раны. (Нікіфароўскі).

Стрэлкі. Напар стрэлак 40—50 г на 1 л кіпетню прымаюць пры хваробе печані, жоўцевых і нырачных камянях, пры хваробе нырак і мачавога пузыра і пры розных парушэннях абмену матэрыі.

Суняць кроў могуць толькі тыя людзі, хто ўмее загаворваць яе. Гэтых загавораў вельмі многа, але людзі не хочуць іх казаць, бо калі навучыш другога, то ўжо сам не зможаш загаворваць. (Нікіфароўскі).

Некаторыя лічаць, што сок з памятных, парэзаных і адцісутых раслін стрэлак па 40—50 кропель на 1 сталовую лыжку вады ва ўсіх выпадках дзейнічае больш энергічна, чым напар. Такі ж сок прымаюць таксама пры раматусе і паносах.

Калі баліць жывот, то трэба, каб на голае чэрава тройчы падзьмухаў хто-небудзь, хто ў сваe маткі радзіўся першы ці апошні. (Нікіфароўскі).

Адуванчык (дзьмухавец) лекавы. Папулярная, усім вядомая расліна. Перш за ўсё ў народзе ўжываюцца карані адуванчыка як сродак пры хваробе печані, акрамя таго і дзеля ўзбуджэння стрававання, пасалблення страўніка, адхаркавання. У адвары корань прымаюць у дозе 30 г на 1 л вады, на 1 прыём паўшклянкі, а ў парашку — на кончыку нажа 3 разы на дзень.

Калі пры лячэнні карыстаюцца толькі коранем, то часцей за ўсё робяць адвар, калі ж цэлай раслінай — то ў выглядзе напару.

Слоўцы, якія паслужаць ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Павел МІСЬКО

«Ужо жыта палавее, у гультая сэрца млее...»

(Працяг. Пачатак гл. у №№ 4, 1990; 10, 26, 1991).

— Ты бач, куды ён шчамляецца... Яшчэ голаў скруціць. Насварыся на яго, дачушка, або ўлі папружкаю добра, каб дзесятаму заказаў!

* * *

— З хапошчаў дык разабралі ў крамах усё, што тры гады цвіло, броснела.

— А каб яны папрэгліся, гэтыя людзі. Запужаныя на ўсё жыццё, што ж ты хочаш...

* * *

— А мая ты залатая... Мне ж такую шкоду ноччу зрабілі: усе гуркі сцёрлі, выкачалі.

— Як гэта — выкачалі?

— Як... Ляжа на радок і коціцца. Дзе муляецца гурок — вылузвае. Стась мой патлумачыў, як гэта робяць... А цяпер хоць купляй — усяго адну блінцоўку насаліла.

— Гэта ж каб падпільнаваў, засеўшы, да ўскварыў бізуном, каб ажно выпруціўся. Вырві, з'еш, калі так ужо смаг, але кепства не рабі!

* * *

— Скрылёчкі тоненькія ў тае каўбаскі, свіцяцца... Расклала на талерачку, як на прасушку, відэльчык, ножык, усё такое... Дзёўб, дзёўб, скрыгатаў нажом... Тфу! Я ж не дзіця! Мне на такую ляпу — ўсё гэта на адзін гам. Мне каб узяў у руку кавал — каб ажно рука ўмлела трымаючы...

* * *

— Я была ходная, вёрткая... Заеду ў Гомель, дык ногі перад мяне — бягуць, бягуць... У мяне тады грошай было як вошай... Накупляю ў Гомелі і таго, і сяго, джык па сёлах — у тры столкі сваё вярну... Хату ніяк не глядзела, некалі было. Матка шчэ крэпіцца, яна забаўлялася з курамі.

* * *

— Ты мне пасля сходу друг, таварыш і брат. Я такі... А на сходзе — прынцып: рэж праўду-матку.

— Дык жа калі праўду зарэжаш — нашто мне твая дружба?

* * *

З народнай песні:

Ужо жыта палавее,
У гультая сэрца млее,
У гультая сэрца млее,
А маё весялее!

* * *

— Лезь, унучак, скалані грушу, мо яшчэ што ўпадзе... Вунь тая галіна яшчэ жывая... Ай-яй-яй, спятрала, высахла за адно лецечка. І што яна не ўпадобала? Няўжо атаму насмакталася, Чарнобылю таго?

* * *

— Ну што, дарагенькі мой, прыехаў? Сон мне быў — як у руку даў... Думала, што такое? Ажно во, ты тут... прапшыкаўся, праматаў усё, зноў да мяне? Зноў усё напал будзеш дзяліць, раскідваць? Не баюся я цябе ўжо, не скачы, як гарох на гарачай скаварадзе!

* * *

— З'ежы столькі, адных курэй мо дваццаць штук, ды гусі, ды качкі... Дай ды дай есці, сып ды сып... А куранят было трыццаць. Шашок панадзіўся, за адну ноч пяць уходаў, за другую пяць... Курыца дык хоць крыкнула б, а піскляты гэтыя і не пікнулі нават.

* * *

— За кавальчука замуж пайшла. Здаравяка ён, як і бацька. Рука каля пляча, як рубель, тэўсць.

— І дзед мацак быў. Па пародзе пайшоў і ўнук.

* * *

— Цяпло якое... За адну ноч распукнуліся почкі.

— Ага, глядзіш на пупыркі, здэцца, на вачах пукаюцца.

* * *

— Саступі п'янаму з дарогі — Бог веку прыбавіць.

— Ну й праўда... На яго ж паглядзець — ліхое пад грудзьмі робіцца. Асалапеў, азыз, смэркі развесіў.

* * *

— Слёзы, як сок з бярэзіны, — цякуць, цякуць. Не выціраецца нават, сілы няма ўжо. Столькі кіламетраў прайшла, прытупіліся ногі, пазбіваліся... Памагла я ёй здзерці адзетак-абутак, шчолаку нарабіла, каб апраталася трохі... Нашчамала цёсак, прыставіла бульбы на трыножках на прыпечку, каб душу павязіла... А від у яе худзенечкі, мізэрны!

* * *

— На пагодзе стане... Вецер ціхенькі, як маці хукае.

— Будзе пагода. Сонца зайшло, а на небе такі румянак.

І смех і грэх

Лаканізмы

* Салома з агнём не ўлякыць.

* Не плюй проці ветра.

* Як добра жывецца, дык і на трэску прадзецца.

* Адзін у карэце едзе, а ў другога гразь ляціць.

* Найлепш вучыцца стрыгчы на чужой галаве.

* Не трэба нам такога спрытняка, што і кату начальнікаваму «вы» кажа.

* І ціхая цішыня гром прынясе.

* Дзьмухаўца нікому не падарыеш.

* Двум пеўням на адным сметніку цесна.

* З лішняе сыці бяда можа быці.

* Пусты колас у неба глядзіць.

* З гузам на лобе наперад не высоўвайся.

* І на цымбалах не ўсё вызваніш, што вызваняць крыніцы.

* Мякенькі, хоць ты яго ў вуха кладзі.

* Баліць нага, ды не ведаю каторая.

* Абы лужа, то і качка — прачка.

* Усе чэрці аднoй шэрсці.

* Такое сала, як у зайца пер'е.

Наш адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцава, 13.
Тэлефон рэдакцыі: 33-17-83.

МВПА імя Якуба Коласа.
Мінская паліграфічная фабрыка «Чырвоная Зорка».
Наклад 5.058 паасобнікі. Зак. 2466. Індэкс 74975.